

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктора юридичних наук, професора Ладиченка Віктора Валерійовича на дисертаційне дослідження Медведської Вікторії Валеріївни на тему: «Правові засади захисту жінок від домашнього насильства», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. Для українського суспільства проблема домашнього насильства залишається нагальною та підсилюється складним соціально-економічним становищем, недосконалим законодавством, широкою необізнаністю серед населення своїх прав та способів їх захисту, браком ресурсів у суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Домашнє насильство давно є предметом уваги з боку європейської спільноти. Рада Європи ухвалила Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, широко відому як Стамбульська конвенція. Фактично, ця конвенція є найбільш повним і далекосяжним документом у цій галузі, оскільки у ній поєднано кращі світові стандарти та практики. Вона також формує актуальний погляд на права людини, який передбачає розуміння того, що боротьба з насильством стосовно жінок є обов'язком держави. Особливого значення рецензоване дисертаційне дослідження В. В. Медведської набуває у світлі прийнятого 20 червня 2022 року Верховною Радою України Закону «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», який повинен посилити правовий захист постраждалих і забезпечити їм доступ до правосуддя, дати змогу захистити українських громадян, які постраждали від домашнього насильства не лише в Україні, а й за кордоном.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел, вітчизняного та міжнародного законодавства, статистичних матеріалів та матеріалів судової практики.

Доведеність наведених дисертанткою висновків базується на вдалому використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання. Зокрема, діалектичний метод було використано у дослідженні суспільних відносин у сфері захисту жінок від домашнього насильства у їх єдності та взаємозв'язку, виявленні закономірностей їх розвитку, а також розгляді динаміки розвитку законодавства у цій сфері (розділи 1, 2). За допомогою історичного методу здійснено вивчення розвитку причин виникнення домашнього насильства щодо жінок в хронологічній послідовності (підрозділ 1.3). Формально-логічний метод допоміг проаналізувати норми чинного законодавства, які регулюють механізми захисту жінок від домашнього насильства, та виявити особливості застосування юридичної відповідальності за вчинення домашнього насильства щодо жінок (розділ 2). Метод аналізу та синтезу використовувався під час з'ясування особливостей та тенденцій сучасного стану правового регулювання та наукового дослідження захисту жінок від домашнього насильства (підрозділ 1.1, розділ 2). Застосування системно-структурного методу дозволило дослідити складові механізми захисту жінок від домашнього насильства та розкрити їх зміст (розділ 2). Логіко-семантичний метод дозволив виробити понятійно-категоріальний апарат, що використовувався у дисертаційному дослідженні (підрозділ 1.2, розділ 2). Порівняльно-правовий метод використано для окреслення специфіки захисту жінок від домашнього насильства у зарубіжних країнах, що дозволило виявити позитивний досвід правового забезпечення у цій сфері (підрозділ 3.1). Формально-юридичний метод дозволив здійснити аналіз дієвості та узгодженості законів та підзаконних актів у сфері захисту жінок від домашнього насильства та виявити низку правових колізій та неточностей (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2). За допомогою прогностичного методу здійснено дослідження наслідків прийняття пропозицій удосконалення чинного законодавства та внесення змін до системи вітчизняних нормативно-правових актів щодо захисту жінок від домашнього насильства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.2).

Мета дисертаційного дослідження полягає в узагальненні та визначенні правових засад захисту жінок від домашнього насильства, формулюванні науково обґрунтованих пропозицій оптимізації законодавчого забезпечення захисту жінок від домашнього насильства з урахуванням сучасних соціальних реалій і зближення національної правової системи з правовою системою Європейського Союзу. Структура дисертації дозволила авторці повною мірою охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне і повне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки, її наукову зрілість.

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих

результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено основні положення дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** дисертації визначено методологічні засади дослідження захисту жінок від домашнього насильства; досліджено правову характеристику ознак домашнього насильства над жінками як соціального явища; проаналізовано причини виникнення домашнього насильства над жінками як передумову посилення правового забезпечення захисту від нього.

У **другому розділі** дисертації досліджено несудові механізми захисту жінок від домашнього насильства; виявлено й узагальнено правові засади судового захисту жінок від домашнього насильства; розкрито юридичну відповідальність за вчинення домашнього насильства щодо жінок.

У **третьому розділі** дисертації надано аналіз особливостей захисту жінок від домашнього насильства на прикладі представників (держав) із кожного типу правових систем світу: романо-германського (Італія, Федеративна Республіка Німеччина, Франція); англо-американського (Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії, США, Канада); релігійного (Індія, ОАЕ); традиційного (Японія, КНР), змішаного (Йорданія, Гана); досліджено пріоритетні напрями оптимізації нормативно-правового забезпечення захисту жінок від домашнього насильства в Україні; узагальнено існуючі та надано авторські пропозиції щодо удосконалення засад захисту жінок від домашнього насильства.

Завершується дисертація розгорнутими висновками, у яких здійснено комплексний аналіз наукових праць та чинного законодавства, що визначають правові засади захисту жінок від домашнього насильства, виявлено основні недоліки законодавчого регулювання та сформульовано власні пропозиції і рекомендації, спрямовані на оптимізацію досліджуваної сфери суспільних відносин. Висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті та завданням дослідження й містять важливі теоретичні та практичні положення щодо вдосконалення правових засад захисту жінок від домашнього насильства.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання полягає в тому, що вони мають як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя щодо подальших наукових розробок із досліджуваної проблематики (акт впровадження Національного університету біоресурсів і природокористування України); правотворчій діяльності – сформульовані висновки і пропозиції можуть бути враховані при подальшому вдосконаленні чинного законодавства щодо захисту жінок від домашнього насильства; правозастосовній діяльності – для покращення діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (акти

впровадження ГУНП в Рівненській області та ГУНП в Закарпатській області); навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Теорія держави і права», «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Цивільний процес», «Адміністративна відповідальність», «Міжнародний захист прав людини», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу», «Актуальні проблеми теорії права» та підготовці відповідних навчально-методичних матеріалів (акт впровадження Національного транспортного університету).

Отже, дисертація може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері захисту жінок від домашнього насильства, а висновки та рекомендації, що сформовані автором, можуть бути враховані під час удосконалення чинного національного законодавства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 12 наукових працях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, 8 тез наукових доповідей.

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Таким чином, у дисертаційному дослідженні В. В. Медведської на тему: «Правові засади захисту жінок від домашнього насильства» відсутні порушення академічної доброчесності.

Водночас, необхідно зазначити, що дане дисертаційне дослідження, як і будь-який науковий пошук, поряд з позитивними висновками та пропозиціями не позбавлене певних недоліків, що потребують уточнення та врахування під час захисту та подальших наукових досліджень В. В. Медведської. Зокрема:

1. Сформулювавши авторське визначення «кібернасильство над жінками» (С. 34–35), авторка зазначила, що такі дії включають надсилання електронних листів, текстових повідомлень (SMS) або інших миттєвих повідомлень; розміщення образливих коментарів щодо особи у мережі Інтернет; розповсюдження інтимних фотографій чи відеозаписів за допомогою засобів електронних комунікацій. Проте, на нашу думку такий перелік не є вичерпним та може бути доповнений іншими видами дій, які можна віднести до «кібернасильства над жінками», наприклад, домагання сексуального характеру особи

в мережі Інтернет, видавання кривдником себе за постраждалу особу тощо. Тож, яка позиція авторки щодо визначення «кібернасильства над жінками» та його сутності.

2. Пропонуючи встановити кримінальну відповідальність за вчинення переслідування (С. 35, С. 140–145), авторці доцільно було б проаналізувати у роботі та висловити міркування щодо висновку антикорупційної експертизи проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо встановлення відповідальності за переслідування».

3. У підрозділі 1.2 «Правова характеристика ознак домашнього насильства над жінками як соціального явища» (С. 71–72), авторка, проаналізувавши види домашнього насильства щодо жінок (фізичне, економічне, психологічне, сексуальне), визначила окремі форми насильницької поведінки, які можуть бути застосовані кривдником до жінки, а саме соціальна ізоляція, залякування, виснаження, емоційні зловживання, економічні зловживання, шантаж, зловживання «правами» чоловіка. Така позиція є авторським баченням форм насильницької поведінки і не може бути вичерпною (С. 72). Водночас, продовжуючи наукові пошуки в сфері характеристики домашнього насильства вважаємо за доцільне надання наукових дефініцій кожній з запропонованих форм, а не лише наведення дій, які включають у себе дані форми.

4. Цікавою є пропозиція авторки, викладена у підрозділі 3.2 «Пріоритетні напрями оптимізації нормативно-правового забезпечення захисту жінок від домашнього насильства в Україні», щодо доповнення статті 173² КУпАП кваліфікуючою ознакою домашнього насильства – вчинення його подружжям або особою, яка з постраждалою особою проживає спільно однією сім'єю, але не перебуває у шлюбі (С. 193). Однак, зазначену пропозицію доцільно було б піддати більш глибокому обґрунтуванню.

Ці та інші зауваження хоча і потребують пояснень авторки під час захисту дисертації, проте, в цілому, не впливають на високу оцінку проведеного дисертаційного дослідження і не перешкоджають оцінити його як завершену наукову роботу, яка вирізняється науковою новизною, в котрій вирішена актуальна наукова проблема, що полягає у визначенні правових засад захисту жінок від домашнього насильства.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладені в опублікованих здобувачем наукових публікаціях. У дисертаційному дослідженні В. В. Медведської відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація на тему: «Правові засади захисту жінок від домашнього насильства» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Медведська Вікторія Валеріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор юридичних наук, професор**

Віктор ЛАДИЧЕНКО

